

FRATELLI TUTTI - ENCIKLIKA O BRATSTVU I SOCIJALNOM PRIJATELJSTVU

Enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu *Fratelli tutti* pape Franje zadobila je veliku pažnju ne samo u Crkvi nego i među onima koji se ne ubrajaju u njezine članove te među onima koji bi trebali biti u službi globalnog upravljanja. U njoj je moguće pronaći religijske, društvene, kulturološke te izrazito vrijedne integralne humanističke aspekte koji se tiču ljudi kao ljudi, a koje nije moguće svesti tek na pojednostavljene duhovne poruke, nego ih je potrebno, kako to ovom enciklikom pokušava papa Franjo, smjestiti u globalnu agendu.

Imajući to na umu, svetopisamska slika milosrdnog Samarijanca (usp.: Lk 10, 29-37), kao nosiva slika enciklike *Fratelli tutti* kojom papa Franjo želi potaknuti sve ljude na razmišljanje, nije tek poruka za pobožni duhovni život – na tome se nipošto ne zaustavlja intencija enciklike koju Papa piše *cijelome svijetu* – nego *modus vivendi* prema kojemu bi trebao živjeti svaki čovjek u svojem odnosu prema bližnjemu. Posljedično bi se taj osobni odnos trebao preslikati na globalno djelovanje te prožeti čelnike koji se bave globalnim upravljanjem kako bi ova paradigma postala *način i stil života*, ne samo na osobnoj nego i na globalnoj razini.

Smisao se evanđeoskih prispodoba ne zaustavlja tek na njima samima, nego se njima upućuje na nešto onkraj njih samih. Prakseološka dimenzija prispodoba manifestira se takvom tek kada ih se interiorizira te se njihovu poruku inkarnira u svakodnevni život i običaje. Unošenjem evanđelja u svako ljudsko područje (osobno, kulturološko, institucionalno, etičko, afektivno itd.) dolazi se do preobrazbe čovječanstva te ono postaje uvijek novo i raste u svojem *humanumu*. Život prema evanđelju stvara nove ljude. Prihvatanjem evanđelja prisprijeva se istinskoj unutrašnjoj promjeni. Iz navještaja Radosne vijesti, kako ju je proglasio Isus Krist, proizlazi permanentna zadaća *preobrazbe svijeta* dok se sve ne uglavi u Kristu (usp.: Ef 1, 10), u kome, po kome i za koga je sve stvoreno (usp.: Kol 1, 16).

Naviještajući evanđelje cijelome svijetu (usp.: Mk 16, 15), Crkva ide za tim da »istovremeno obrati osobnu i kolektivnu svijest ljudi, njihovo djelovanje, život i njihove stvarne životne sredine«, kako navodi sveti papa Pavao VI. u svojem apostolskom nagovoru o evangelizaciji u suvremenom svijetu (*Evangelii nuntiandi*, br. 18). Time evangelizacija, odnosno navještaj Radosne vijesti, ne postaje tek dekorativni i fasadni pristup čovjeku, njegovoj kulturi, problemima i sveukupnoj stvarnosti s kojima se susreće u tom suvremenom svijetu. Naprotiv! Ona životno i do samih

korijena zadire u ljudsku kulturu polazeći uvijek od osobe i vraćajući se uvijek odnosu s Bogom i odnosnima među osobama (usp.: EN 20). Prispodoba o milosrdnom Samarijancu na izvrstan način ukazuje upravo na ovaj *modus operandi* koji želi preobraziti svijest i savjest osoba, a po njima i institucija, kako bi više pokazivali istinsko integralno, a ne golo humanističko lice svijeta i čovjeka stvorena na Božju sliku i sličnost.

Držimo kako enciklika *Fratelli tutti*, uz mnoge brige i načine na koje to izražava, ima na umu upravo gore spomenutu brigu kojoj kao misao vodilja stoji prispodoba o milosrdnom Samarijancu. Pogled u encikliku pape Franje *Fratelli tutti* otkriva kako ona sadržava zbir misli, govora i navoda kojih se ovaj rimski biskup doticao u različitim prigodama svojega pontifikata. U njoj se uočavaju prilično univerzalne teme koje se ne tiču samo kršćana nego i onih koji vjeruju na drugi način, kao i svih koji izražavaju svoju brigu za ovaj svijet. Svi su oni naslovnici Papine enciklike koja nudi nove ili podsjeća na pomalo zaboravljene putove bratstva i socijalnog prijateljstva. Enciklike su, kao papinski dokument u obliku pisma, naslovljene na cijeli svijet, što na najzorniji način pokazuje upravo ova, kao i enciklika *Laudato si'*.

U najopćenitijem se smislu može reći da se enciklika *Fratelli tutti* tiče brige za sve ljude i čitav svijet. Ovakav Papin pristup svijetu i problemima s kojima se suočava naš svijet posve je na liniji s naukom Drugog vatikanskog sabora koji u svojoj pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*, kao i u nekim drugim saborskim dokumentima, kao npr. u dekretu *Unitatis redintegratio* i deklaraciji *Dignitatis humanae*, donosi pozitivno vrednovanje svijeta. Naime, već i prije završetka Drugog vatikanskog sabora dolazi do promjene odnosa Crkve prema svijetu. Na mjesto sumnje prema svijetu došla je simpatija prema svijetu. Bernard Groth razaznaje četiri faze odnosa Crkve prema svijetu: u prvom je stoljeću prevladavala *odvojenost* svijeta i Crkve, u srednjem je vijeku dominantno *međusobno prožimanje* svijeta i Crkve, doba moderne je obilježeno *suprotstavljanjem* između svijeta i Crkve, a naše je vrijeme obilježeno govorom o *nužnosti dijaloga* između svijeta i Crkve.¹

U to potonje obilježje odnosa svijeta i Crkve, nedvosmisleno podcrtano i zadano na Drugom vatikanskom saboru, smješta se enciklika *Fratelli tutti*. Crkva se otvara prema svijetu te stupa u dijalog sa svijetom smatrajući ga mjestom svojega poslanja. Službeno crkveno učiteljstvo prvi put upotrebljava pojam »dijalog« u programskoj enciklici pape Pavla VI.

¹ Usp.: B. GROTH, »Dal monologo al dialogo con i non-credenti o la difficile ricerca di interlocutori«, u: R. LATOURELLE (ur.), *Vaticano II. Bilancio e prospettive venticinque anni dopo (1962-1987)* II, 1257-1269., ovdje 1259.

Uvodnik • Prologue

Ecclesiam Suam i navodi četiri kruga s kojima bi Crkva treba stupiti u dijalog. U prvi krug spadaju *svi ljudi i čitav svijet*. Na tom tragu i Drugi vatikanski sabor u svojoj pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes* vidi svijet kao Stvoriteljevo djelo te nastoji istaknuti njegove pozitivne vidove. Krist je oslobodio svijet od ropstava grijeha te ga po Božjem naumu usmjerio na put preobrazbe. Ovakva nam se kontekstualizacija čini potrebnom jer izvrsno ukazuje na to kako je briga pape Franje za svijet, u kojemu Crkva ostvaruje svoje poslanje, pokazatelj njegove vjernosti nauku i hermeneutici kontinuiteta Drugog vatikanskog sabora. U tome bismo obzoru trebali čitati i promišljati o ovoj, kao i o enciklici *Laudato si'* koja s ovom čini samo drugu stranu iste medalje. Enciklikom *Laudato si'* papa Franjo podsjeća sve ljude na odgovornost i brigu za naš zajednički dom, a enciklikom *Fratelli tutti* čini logički korak dalje te nastoji utrti putove sveopćem bratstvu i socijalnom prijateljstvu koje možemo vidjeti kao polaznu točku i motiv potrebne brige prema stvorenom svijetu.

Imajući na umu da Crkva i druge religije dijele zajedničku pozornicu svijeta te da svoje poslanje vrše u svijetu, vidljivo je kako se u enciklici pape Pavla VI. *Ecclesiam Suam* mijenja stav prema nekršćanskim religijama ističući *pozitivne elemente* u njima. Stoga, upravo dijalog s drugim religijama čini drugi krug dijaloga koji Crkva treba poduzimati. Na tom tragu enciklika *Ecclesiam Suam* naglašava kako želi promovirati i braniti ideale koji mogu biti zajednički svim religijama u području slobode, *ljudskog bratstva*, kulture, društvenog blagostanja i civilnog reda (usp.: ES 111-112). Čini se da papa Franjo enciklikom *Fratelli tutti* nastoji pozvati na ostvarenje upravo onoga što je papa Pavao VI. istaknuo kao jednu od zadaća Crkve koja joj je zajednička sa svim drugim religijama.

Pod ovim vidom promatramo i Međunarodni znanstveni simpozij održan 11. i 12. studenoga 2021. godine na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu pod nazivom *Religijski, društveni i kulturološki aspekti enciklike Fratelli tutti pape Franje*. Ovaj je simpozij želio, kao što to žele i radovi s njega objavljeni u ovom broju znanstvenog časopisa *Vrhbosnensia*, biti vjerni zadaćama koje pred nas stavlja crkveno učiteljstvo od Drugog vatikanskog sabora pa do danas. Kroz različite teološke, filozofske, moralne, društvene, komunikološke i međureligijske misaone napore Simpozij, posvećen enciklici pape Franje *Fratelli tutti*, i radovi koji se nalaze u ovome broju našega časopisa, kane biti mali izraz doprinosa naše brige za svijet, bratstvo i socijalno prijateljstvo u svijetu koji je naš zajednički dom.

Hrvoje Kalem